

УПРАВЛІНСЬКИЙ ОБЛІК В ОРГАНІЗАЦІЇ АГРАРНИХ КОРПОРАЦІЙ

*Досліджено питання управлінського обліку при організації аграрних корпорацій.
Визначено перспективні напрями діяльності аграрної корпорації за чотирма сферами АПК.
Проведено й представлено чотирьохваріантний прогноз динаміки виручки через
реалізацію окресленої схеми поєднання сфер АПК Наведено перспективну
регіональну модель аграрної корпорації*

Постановка проблеми. За останні 15-20 років найбільші світові компанії дотримуються особливої форми організації бізнесу – відповідальність розділена не за традиційним функціональним принципом, а за лініями продукції, кожна з яких групує навколо себе певні функціональні підрозділи і ресурси. Така організація вимагає введення нового терміна “сегмент бізнесу”, який означає відносно самостійну частину організації, що працює на зовнішнього споживача. Створення ТНК сільськогосподарського призначення передбачає реструктуризацію системи управління на підприємствах АПК, у тому числі реструктуризацію системи обліку. З облікової точки зору в сегменті можна виділити відособлені активи і результати операцій з основної та іншої діяльності, а також сформувані фінансову звітність.

Стан вивчення проблеми. Німецький вчений Г. Греф підкреслює, що принципи недостатньої продуктивності сільського господарства в Україні криються не у великогосподарській структурі, а в самій системі господарювання. Результати розвитку розвинутих країн підтверджують, що великі сільгоспідприємства в ринкових умовах, незалежно від форм власності та організаційно-правових форм, за ефективністю переважають дрібнотоварне виробництво. [5].

Мета дослідження – дослідити перспективи розвитку корпоративних структур в аграрному секторі, зокрема проаналізувати особливості управлінського

обліку при створенні об’єднань підприємств корпоративного типу в АПК; визначити пропорції розподілу в них складових валового доходу, операційних витрат і чистого прибутку.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. За визначеннями фахівців АПК різні типи дрібних агроформувань порівняно з великими мають певні недоліки: втрата ефекту “масштабу”; розпорошення фінансового, кадрового, науково-технічного потенціалів; здійснення великих інноваційно-інвестиційних проектів; опрацювання й запровадження у практику інструментів внутрішньофірмового, а тим більше корпоративного, менеджменту відстає від темпів реструктуризаційних перетворень; неспроможність конкурувати з досвідченими та впливовими бізнес-альянсами ЄС та світу [1; 3; 4; 5]. На думку фахівців АПК, найадаптивнішими до жорстких конкурентних умов глобального характеру є аграрні корпорації.

Викладення основного матеріалу дослідження. Для поліпшення роботи аграрних корпорацій пропонується в сферу їхніх інтересів включити саме ефективне співіснування, взаємодоповнення й одержання синергічного ефекту не тільки від II і III сфер АПК, а й від I і IV сфер. Це можливо через спрямованість за перспективними напрямами діяльності аграрної корпорації (рис. 1).

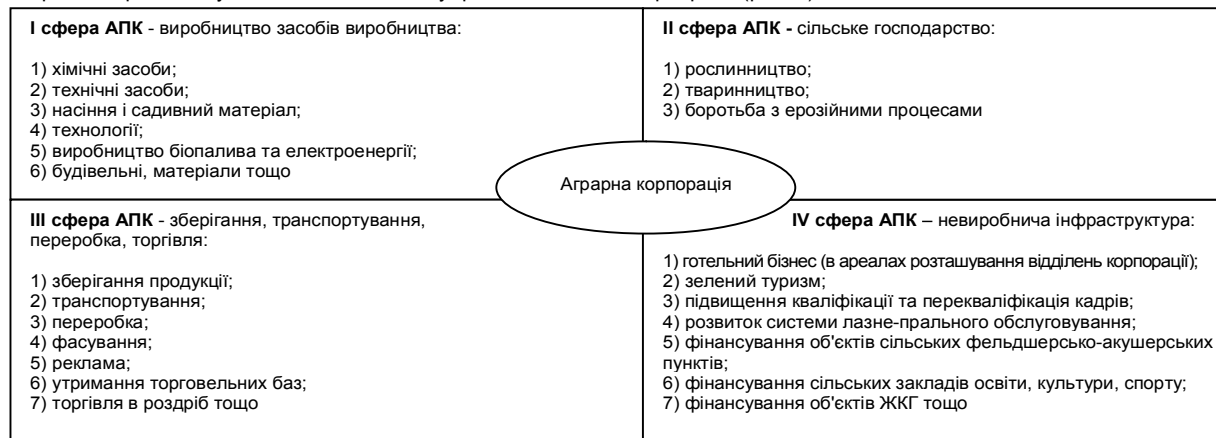

Рис. 1. Перспективні напрями діяльності аграрної корпорації

I сфера АПК – виробництво засобів виробництва:

1. хімічні засоби – налагодження зв’язків із виробниками засобів захисту рослин і тварин, добрив, інших хімічних засобів, що використовуються в сільському господарстві (а в перспективі – і в I, III, IV сферах АПК, домогосподарствах), що гарантують через довготривалі договори та великооптові закупки значні переваги й уможливають підвищення конкурентоспроможності виробленої продукції та можливості реалізації хімічних засобів дрібнооптовими партіями, в роздріб;
2. укладення договорів франшизи, утворення спільних підконтрольних підприємств, купівля (будівництво) при можливості самих виробників та їх мережі торгівлі, торгових марок з метою торгівлі запчастинами, ремонту, технічного обслуговування, сервісу, збірки, виробництва й торгівлі технічними засобами;

3. насіння і садивний матеріал – виробництво, дрібнооптова купівля, в т.ч. у населення, обробка, фасовка, ідентифікація, торгівля насінням і садивним матеріалом;
4. технології – впровадження потужної системи мотивації за раціональні пропозиції; реалізація системи протиерозійних заходів; купівля ноу-хау; встановлення грандів за розробку ноу-хау в агробізнесі; утворення альянсів із консалтинговими агентствами з агробізнесу (дослідження ринку); розробка технологій, їх купівля, робота з певними лідерами з виробництва і розповсюдження провідних технологій їх провайдером;
5. виробництво біопалива та електроенергії з альтернативних джерел;
6. будівельні матеріали тощо.

II сфера АПК – сільське господарство:

1. рослинництво – вирощування продовольчих культур, у т.ч. за технологією органічного, екологічного землеробства; вирощування кормових культур; вирощування лікарських

культур; вирощування декоративних культур; вирощування непродовольчих технічних культур (медоносних для виробництва біопалива, фармакології, косметології тощо); вирощування культур на насіння;

2. тваринництво – виробництво продукції тваринництва, в т.ч. за технологією органічного, екологічного тваринництва; племінна справа;

3. боротьба з ерозійними процесами (робота щодо лісосмуг, лісів, схилівих земель, ярів, осушення, зрошення тощо).

III сфера АПК – зберігання, транспортування, переробка, торгівля: зберігання продукції АПК, в т.ч. у вигляді послуг; транспортування будь-якої дозволеної продукції в будь-яких межах, у т.ч. у вигляді послуг; переробка молока, м'яса, зерна, соняшнику, яєць тощо, в т.ч. на давальницькій основі; фасування продуктів переробки молока, м'яса, зерна, соняшнику, яєць тощо, в т.ч. у вигляді послуг; реклама власної продукції, особливо екологічної та переробки, реклама неконкуруючих товарів інших виробників на транспорті, будівлях, спецодязі, продукції тощо; утримання торговельних баз, у т.ч. за рядом позицій асортименту орієнтованих на експорт; торгівля вроздріб, у т.ч. через систему фірмової торгівлі та супермаркети тощо.

IV сфера АПК – невиробнича інфраструктура: готельний бізнес (в ареалах розташування відділень корпорації); зелений туризм; підвищення кваліфікації та перекваліфікація кадрів; розвиток системи лазне-прального обслуговування; фінансування об'єктів сільських фельдшерсько-акушерських пунктів; фінансування сільських закладів освіти, культури, спорту; фінансування об'єктів ЖКГ – газо-, водо-, тепlopостачання за енергозберігаючими технологіями; транспортна і дорожня інфраструктура; власна мережа громадського харчування.

Проведено й представлено чотирьохваріантний прогноз динаміки виручки через реалізацію окресленої схеми поєднання сфер АПК в Групі підприємств "Агро-Агротон" на період до 2015 року (рис. 2). Незважаючи на велику амплітуду коливання показника валового доходу (виручки від реалізації продукції, робіт, послуг) з року заснування Групи, можна спостерігати відносно стабільність вартісних і натуральних показників економічного розвитку протягом інтервалів у 3-4 роки. Це пов'язано з динамічним, в основному, на екстенсивно-інтенсивній основі розвитком підприємства (приєднання нових господарств).

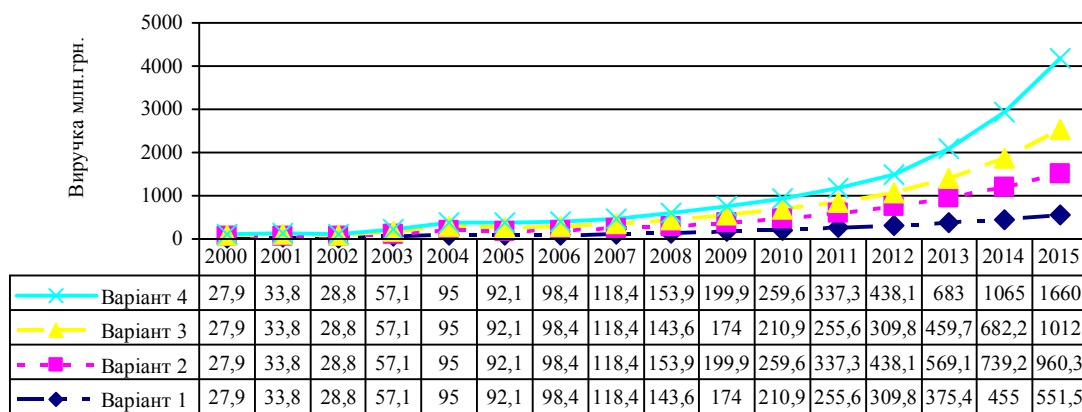

Рис. 2. Прогноз динаміки виручки Групи "Агро-Агротон"

Джерело: [2]

Якщо абстрагуватися від постійного нагромадження земельних і майнових ресурсів Групою та прийняти за основу усереднений потенціал Групи станом на 2004-2006 роки, то середній темп росту виручки становитиме 1,2%, що в перспективі за цінової стабільності гарантуватиме до 2012 року одержання 6% приросту доходу, а з урахуванням прогнозованого росту цін на продукти харчування (близько 20% на рік), можна очікувати зростання цін на сільгоспсировину на рівні теж 20%.

Тобто до 2012 року, в т.ч. з урахуванням загальносвітових тенденцій росту цін на продовольство, в Україні як члена СOT ціни на продукти харчування та сільгоспсировину підвищаться в 2 рази. Можна стверджувати, що за наступні 5 років виручка в підприємстві зросте на 161,5% і становитиме 309 766,6 тис. грн. (фонд власника – 2,1%, фонд накопичення – 2,3%, фінансування IV сфери АПК – 0,18% від валового доходу, що є на рівні факту за 2007 рік), а за 25 років – в 122,3 рази (розподіл валового доходу ідентичний) – рис. 3.

Однак, враховуючи можливості використання екстенсивного фактора (щорічне нарощування площ за останні 4 роки сільськогосподарських земель на 7,5%), при існуючій продуктивності земель можливим є щорічний темп приросту доходу 8,7%. Тоді за 5 років з урахуванням росту цін дохід збільшиться на 269,9% від рівня 2007 року (розподіл валового доходу ідентичний I варіанту), а за 25 років – у 692,2 рази відповідно (розподіл валового доходу ідентичний).

Третім варіантом розвитку подій крім вищевказаних напрямів слід вважати розвиток I і IV сфер АПК в аграрній корпорації та удосконалення, в т.ч. за рахунок диверсифікації, II і III сфер АПК в них. За підрахунками, розвиток I сфери АПК в підприємстві протягом перших 5 років дасть змогу економити до 5,8% операційних витрат, а згодом щорічно – підвищувати виручку на 10,3%, а прибуток – на 15,4%. За рахунок диверсифікації II сфери АПК обсяги виробництва можна підвищувати до рівня використання потенціалу земельних угідь, сільськогосподарських культур і тварин, переробних потужностей Групи, росту купівельної спроможності й здійснення агресивнішої політики Групи по відношенню до конкурентів на 7,5% щорічно, а прибутку – на 19,7%. До 9,4% росту виручки й до 14,8% прибутку може забезпечувати і розвиток III сфери АПК. IV сфера АПК дає можливість впевнено відчувати себе працівникам підприємства, стимулює високопродуктивну працю та процеси високоякісного формування й відновлення робочої сили. Темп приросту виручки 48,4% (без урахування росту цін – 28,4%). За 2012 рік фонд власника – 2,1%, фонд накопичення – 4,4%, формування IV сфери АПК – 1,5% від валового доходу. За 2032 рік фонд власника – 2,1%, фонд накопичення – 5,6%, фінансування IV сфери АПК – 2,1% від валового доходу.

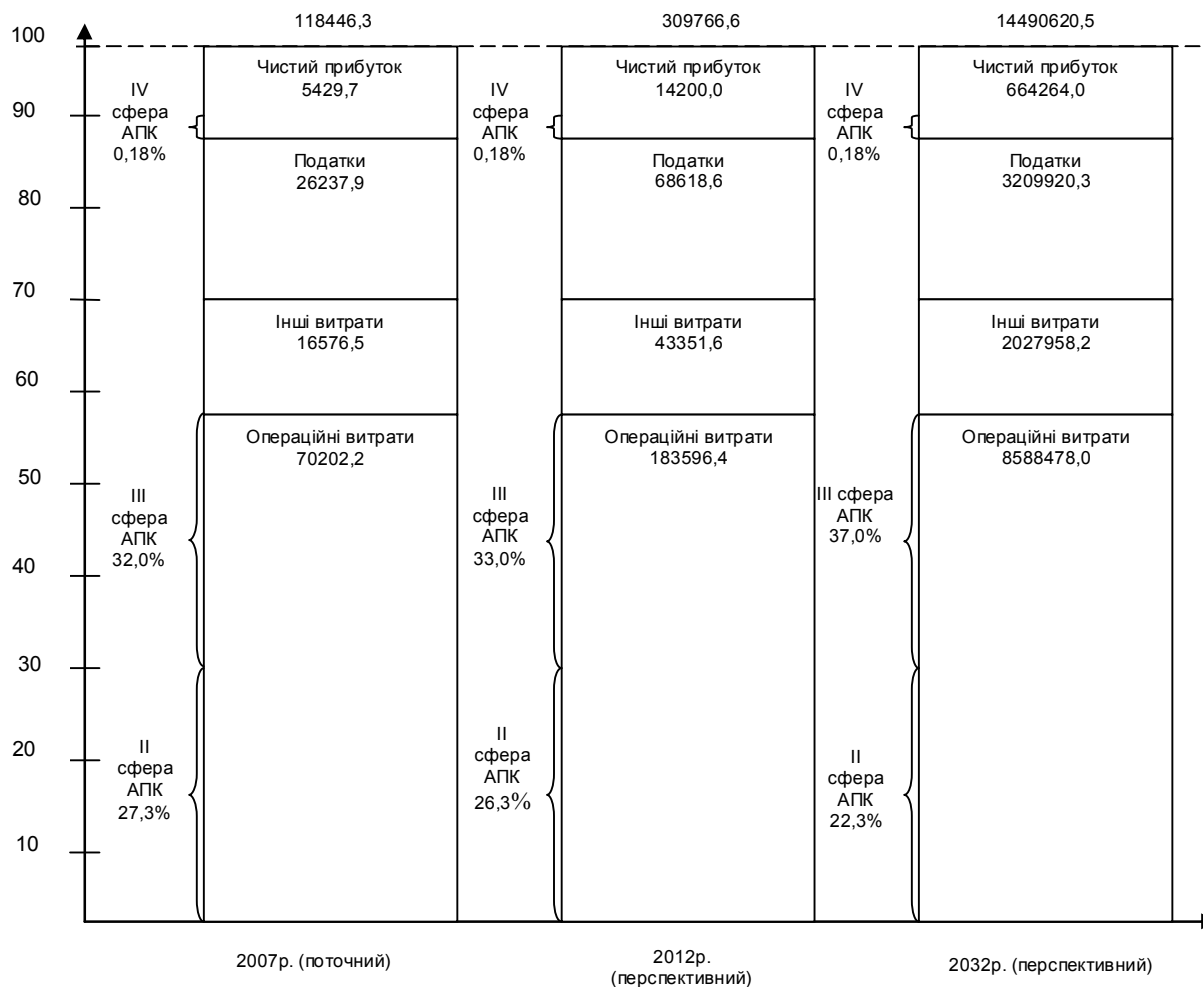

Рис. 3. Розподіл валового доходу аграрної корпорації (I варіант), тис. грн. [2]

Четвертим варіантом є поєднання II і III варіантів. Темп приросту виручки 55,9 % (без урахування росту цін – 35,9 %). За 2012 рік фонд власника – 2,1 %, фонд накопичення – 4,4 %, фінансування IV сфери АПК – 0,5 % від валового доходу. За 2032 рік фонд власника – 0,7 %, фонд накопичення – 2,3 %, фінансування IV сфери АПК – 0,7 % від валового доходу

Як встановлено, за всіма варіантами спостерігається збільшення абсолютного вартісного значення всіх показників, однак у четвертому варіанті дані значення максимальні. До того ж спостерігається надто різна

структура валового доходу, що в кінцевому підсумку позначається й на ефективності вкладення капіталу (відношення чистого прибутку до валового доходу в 2007 році – 4,6 %; у 2012 – 4,6 %; 4,6; 8,0; 8,0 % за варіантами; у 2032 році – 4,6; 4,6; 9,8; 3,7 % за варіантами). Тобто найефективнішим є третій варіант. Слід також зазначити, що спостерігається різна спрямованість операційних витрат і чистого прибутку (табл. 1). Це пояснюється в основному впливом екстенсивних та/або інтенсивних факторів на темпи приросту валового доходу.

Таблиця 1. Прогноз розподілу чистого прибутку та операційних витрат в аграрній корпорації, %

Елемент розподілу	2007 р. (факт.)	Варіант прогнозу							
		I		II		III		IV	
		2012 р.	2032 р.	2012 р.	2032 р.	2012 р.	2032 р.	2012 р.	2032 р.
Чистий прибуток:	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
У т.ч. дивідендний фонд	45,8	45,8	45,8	45,8	45,8	26,4	21,4	26,4	19,1
фонд накопичення	50,2	50,2	50,2	50,2	50,2	54,9	57,2	54,9	61,7
на розвиток IV сфери АПК	4,0	4,0	4,0	4,0	4,0	18,7	21,4	18,7	19,1
Операційні витрати	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0
У т.ч. на розвиток сфери АПК:									
I	-	-	-	-	-	12,0	18,1	8,4	9,3
II	46,0	44,3	35,6	46,0	46,0	38,9	31,2	42,2	45,5
III	54,0	55,7	62,4	54,0	54,0	49,1	50,7	49,4	45,2

Джерело: [2]

Наведені розрахунки доречно вписуються в національну концепцію протидії негативним наслідкам глобалізації, зокрема експансії іноземних ТНК, що мають аграрні підрозділи. Саме третій і четвертий варіанти здатні вивести Групу підприємств "Агро-Агротон" на вищий щабель у конкурентних відносинах України – члена СОТ. За даними варіантами

максимальна сума коштів концентрується у фонді накопичення та спрямовується на розвиток не тільки II і III, але й I та IV сфер АПК, що є ознакою: соціально спрямованої, високотехнологічної, орієнтованої на кінцевого споживача аграрної корпорації. Дані варіанти нівелюють нестаток конкурентних переваг даної компанії для роботи на міжнародному ринку,

підвищуючи щорічно її капіталізацію. До того ж, у вирішенні цього питання доцільно змінити організаційно-правову форму у ВАТ.

Підсумовуючи вищесказане, заслуговує на увагу перспективна модель аграрної корпорації (рис. 4), що може стати й національною корпорацією, і ТНК [2].

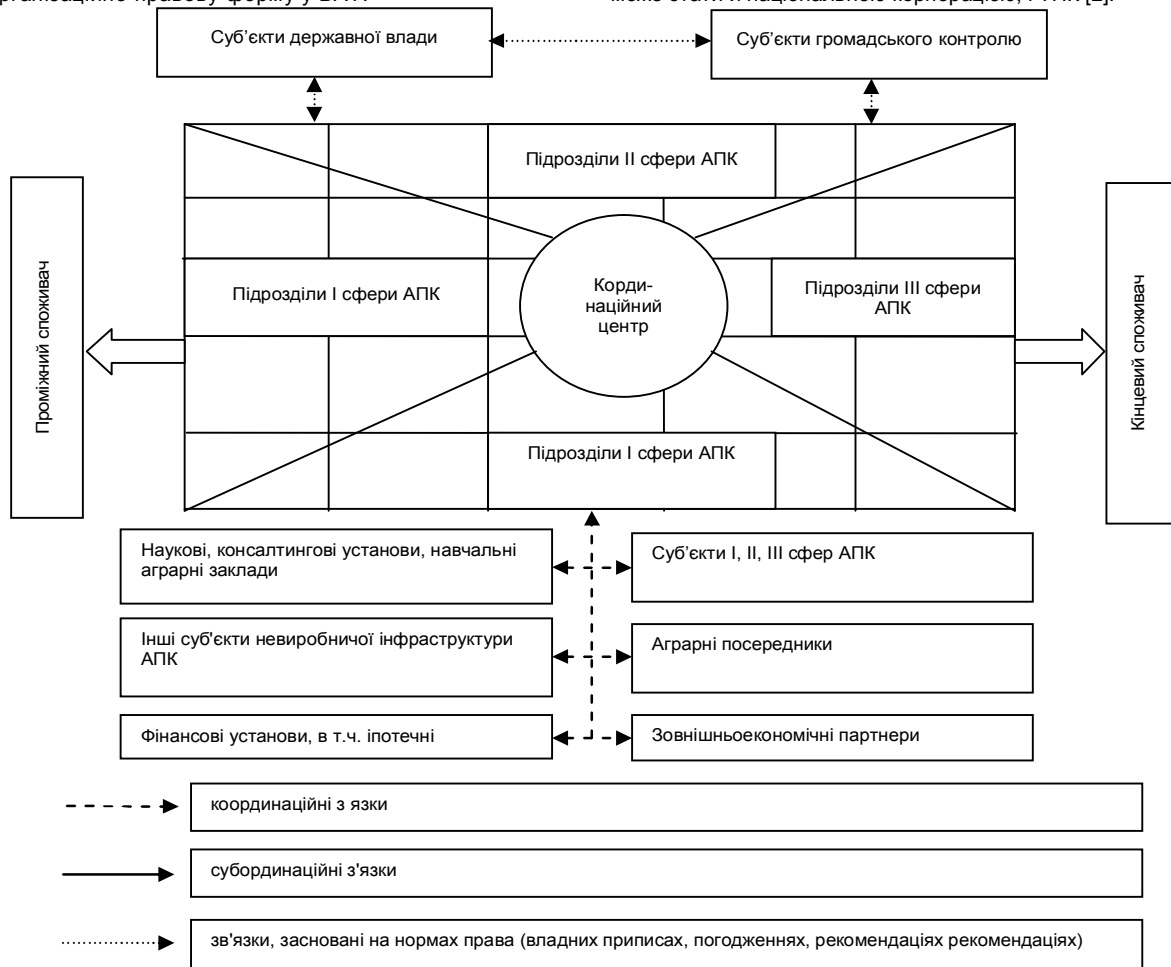

Рис. 4. Перспективна регіональна модель аграрної корпорації [2]

Для підвищення роботи аграрних корпорацій нами пропонується в сферу її інтересів включити саме ефективне співіснування, взаємодоповнення й одержання синергійного ефекту не тільки від II і III сфер АПК, а й від I і IV її сфер. Це можливо через спрямованість за перспективними напрямками діяльності аграрної корпорації.

Чотириохваріантний прогноз динаміки виручки через реалізацію окресленої схеми на прикладі Групи підприємств "Агро-Агротон" показав, що можливим є досягнення ланцюгових темпів її приросту 21,1-55,9 %, оптимальнішого розподілу чистого прибутку (дивідендний фонд – 19,1-21,4 %, фонд накопичення – 57,2-61,7 %, на розвиток IV сфери АПК – 19,1-21,4 %) та операційних витрат (I сфера АПК – 9,3-18,1 %; II сфера АПК – 31,2-45,5 %, III сфера АПК – 45,2-50,7 %).

Організація управлінського обліку є внутрішньою справою самого підприємства. Як немає двох однакових людей, так немає двох однакових організацій, їхні відмінності визначаються різницею між формами власності, масштабами діяльності, різними комбінаціями чинників зовнішнього і внутрішнього середовища – усе це зумовлює необхідність упровадження тих чи інших форм бухгалтерського (і фінансового, і управлінського) обліку.

Ведення управлінського обліку, на відміну від ведення фінансового, не є обов'язковим для організації. Система управлінського обліку слугує тільки інтересам ефективного управління, тому рішення про доцільність її

впровадження в тій або іншій формі варто приймати виходячи з оцінки співвідношення витрат і вигод від її функціонування. Система управлінського обліку є ефективною, якщо вона дозволяє полегшити досягнення цілей організації з найменшими витратами на організацію та функціонування самої системи.

Організаційна структура системи управлінського обліку будується з урахуванням:

- структури самої організації;
- інформаційних потреб керівництва;
- технічних можливостей і особливостей комп'ютерної інформаційної системи, використовуваної в організації;
- кваліфікації й особистих якостей менеджерів і бухгалтерів-аналітиків.

Великі і середні організації мають у своїй структурі спеціальні підрозділи, завданням яких є здійснення окремих процедур управлінського обліку. Такі служби, що працюють на рівні всієї організації, можна назвати штабними. Крім того, в окремих підрозділах і центрах відповідальності призначаються спеціальні співробітники, що здійснюють координацію обліково-управлінської роботи як усередині підрозділу, так і з вищестоящими рівнями управління.

Дивізійна (холдингова) структура являє собою групу відносно самостійних підрозділів, об'єднаних загальним фінансовим управлінням і (найчастіше) відносинами власності (рис. 5).

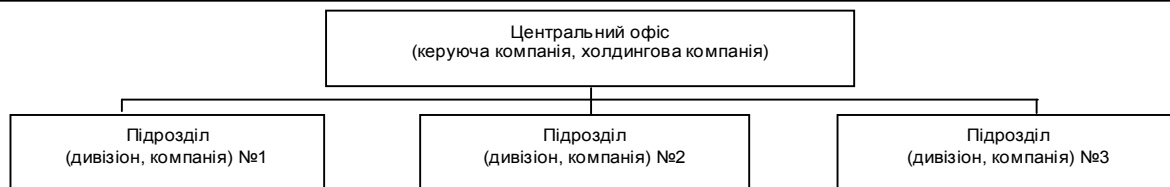

Рис. 5. Дивізіональна (холдингова) форма організації компанії

Джерело: власна систематизація

З погляду продуктів, що випускаються, холдинг може бути вертикально інтегрованою структурою (у якій результат діяльності одного підрозділу передається для подальших операцій в інший) або виступати як цілком диверсифікована група компаній (якщо вони випускають непов'язану продукцію або займаються продажами на різних ринках).

Не залежно від організаційної структури компанії до найпоширеніших функцій бухгалтерів-аналитиків у комерційних організаціях належать такі:

- облік витрат і калькулювання собівартості;
- бюджетування й аналіз відхилень.

Організація управлінського обліку буде багато в чому залежати від того, яка форма реалізації цих функцій буде доцільною для певної організації. Оскільки облік витрат і підготовка звітів про собівартість перебувають на стику управлінського і фінансового обліку, для початку варто вирішити питання про форму їхньої взаємодії.

У практиці обліку існують дві основні форми зв'язку фінансового й управлінського обліку: інтегрована (у літературі зустрічаються інші назви – єдина, унітарна, одноколова, моністична) й автономна (замкнута, бінарна).

Перша має місце, якщо і у фінансовому, і в управлінському обліку застосовуються ті самі регістри обліку (рахунки) і та сама кореспонденція рахунків. Якщо управлінський облік побудований у вигляді окремої (можливо, яка частково дублює) системи рахунків, то така структура ніяк з фінансовим обліком не пов'язана, хіба що на рівні первинної бухгалтерської документації – у цьому випадку можна говорити про автономну систему управлінського обліку. Якщо частина рахунків дублює рахунки фінансового обліку, то їх називають дзеркальними рахунками (або рахунками-екранами); план рахунків в управлінському обліку розробляється з урахуванням особливостей і потреб самої організації.

Другим важливим моментом в організації управлінського обліку є прийняття рішення про методику його ведення: підходи до оцінки активів, способи обробки фінансової інформації з урахуванням фактора часу, спосіб калькулювання витрат тощо. Які методи будуть обрані, має бути зафіксоване в документах організаційного рівня регулювання бухгалтерського обліку – у наказах і розпорядженнях керівника організації. Ці документи стануть обов'язковими не тільки для фахівців, що працюють у системі управлінського обліку, але й для усіх, хто використовує у своїй роботі облікові дані, – це менеджери всіх рівнів, технологи, маркетологи й ін. Фактично сукупність документів,

що регламентують способи ведення управлінського обліку, складають облікову політику в сфері управлінського обліку. З деяких питань вона може відповідати обліковій політиці у сфері фінансового обліку, з окремих – можуть бути обрані інші підходи.

Крім методичного аспекту, облікова політика в сфері управлінського обліку повинна регламентувати й організаційний аспект – це стосується і використовуваного плану рахунків, і форм планових, звітних і аналітичних документів, і структури обліково-фінансової служби.

Що стосується сучасної вітчизняної практики, то в силу переважно податкової орієнтації фінансового обліку управлінський облік у переважній більшості випадків будується на принципах автономії.

Крім витрат на утримання персоналу, що виконує дублюючі функції, особливої актуальності набуває питання сумісності комп'ютерних інформаційних систем, що забезпечують рівнобіжне ведення двох (або навіть трьох, з урахуванням фінансового і податкового обліку) облікових процедур. Оскільки базова облікова інформація єдина і для фінансового, і для управлінського, і для податкового обліку, перенесення даних у регістри управлінського обліку являє собою проблему, що, на жаль, вирішується в більшості випадків найменш продуктивним ручним способом. Унітарна система організації обліку позбавлена зазначених недоліків, проте вона вимагає впровадження багатофункціональної автоматизованої системи, що сама по собі не може бути дешевою. Однак саме до інтегрованої системи ведення обліку варто прагнути в міру розростання будь-якої організації.

Всю інформацію, що циркулює в системі прийняття управлінських рішень, можна умовно поділити на дві категорії – вхідну і вихідну.

Вихідна інформація – стандартизовані періодичні управлінські звіти (наприклад, про виконання бюджетів) або аналітичні матеріали, підготовлені спеціально для прийняття рішення щодо конкретної проблеми.

Вхідні потоки інформації в системі управлінського обліку мають більш складну структуру. Дані надходять з різних джерел: вони формуються в різних підсистемах організації, а також у зовнішньому бізнесі-середовищі. Структуру інформаційних потоків показано на рис. 6.

Рис. 6. Інформаційні потоки в системі управлінського обліку

Джерело: власна систематизація

Вхідна інформація, крім походження, відрізняється характером і формою відомостей, що містяться в ній. Виходячи з цього усю вхідну інформацію можна розділити на три типи:

- 1) облікова інформація;
- 2) позаоблікова інформація;
- 3) нормативно-технічна інформація.

В основі *облікової інформації* лежать дані переважно числового характеру, що можна узагальнено віднести до однієї з трьох категорій:

– дані бухгалтерського обліку і звітності – первинна бухгалтерська документація, дані, що надходять із системи фінансового і податкового обліку, форми фінансової та податкової звітності;

– дані статистичного обліку і звітності – узагальнені статистичні відомості, необхідні для міжгосподарських порівнянь;

– дані оперативного виробничого обліку і звітності – виробничі відомості, плани і бюджети разом зі звітами про їхнє виконання, виробничі стандарти і норми, а також їхнє обґрунтування.

У більшості випадків облікова інформація представляється стандартними формами, як законодавчо регламентованими (це стосується, зокрема, форм податкової та статистичної звітності), так і розробленими у самій організації (бюджети, картки складського обліку тощо).

До *позаоблікових джерел* належать:

- матеріали зовнішніх і внутрішніх аудиторських перевірок;
- матеріали перевірок податкової служби й інших контролюючих органів;
- матеріали постійно діючих виробничих нарад;
- матеріали зборів акціонерів;
- матеріали зборів трудових колективів;
- пояснювальні та доповідні записки;
- аналітичні огляди, підготовлені в самій організації або отримані ззовні;
- ділове листування з партнерами, кредиторами і т.п.;
- матеріали, отримані в результаті особистих контактів;
- матеріали засобів масової інформації.

Із *позаоблікових джерел* в основному надходить вербальна інформація, рідко за стандартизованою формою.

До *нормативно-технічної інформації* належать:

- виробничі нормативи;
- планово-бюджетні нормативи;
- фінансова інформація, що міститься в прејскурантах, цінниках, прайс-листах, довідниках і інших аналогічних джерелах;
- техніко-технологічна інформація, що характеризує рівень техніки і технології (паспорта машин і устаткування, креслення, специфікації);
- стандарти технології, державні або внутрішні (ДСТ, ОСТ, ТУ, СанПіН, СНіП т.д.);
- стандарти якості (наприклад, ISO 9000).

Однак, просто мати певні цифри і відомості зовсім не означає “знати, як складається ситуація насправді”. Дані слід обробити, і лише тоді вони стануть управлінською інформацією, придатною для прийняття рішень, – саме в цьому і полягає основна мета управлінського обліку. Способи перетворення даних в інформацію з певною умовністю можна поділити на дві великі групи.

До *першої групи* можна віднести всі стандартні прийоми, що застосовуються через рівні проміжки часу до стандартних звітів і інших джерел відомостей. Частота і глибина проведення такого аналізу диктуються вимогами конкретних користувачів, а методики легко формалізуються. На даний час практично в будь-якій комп’ютерній бухгалтерській системі або програмному пакеті загального призначення є функція аналізу даних. Існує також безліч спеціальних комп’ютерних програм для типової обробки великих масивів різного роду даних, у тому числі економічних. До першого типу аналізу даних можна віднести, наприклад, аналіз відхилень.

До *другої групи* можна віднести способи перетворення, застосовувані в непередбачуваних ситуаціях або що рідко виникають, коли, природно, також виникає необхідність аналізу. Оскільки ситуації такого роду для підприємств не є стандартними, підхід до аналізу теж має бути індивідуальним. Стандартні процедури використовувати тут можна, головну роль при прийнятті рішень будуть відігравати саме нестандартні способи обробки й інтерпретації наявних даних. Неоціненну допомогу в цьому зроблять спеціальні програмні засоби. До другої групи аналітичних методів можна віднести, наприклад, аналіз релевантних витрат або кореляційно-регресійний аналіз.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Проаналізовано перспективну модель регіональної аграрної корпорації, яка може стати й національною корпорацією, і ТНК. Крім економічних, за нашими дослідженнями, рекомендовані заходи матимуть значний позитивний технологічний та соціальний ефекти. Не применшуючи важливість володіння різними методиками і процедурами, без ділового досвіду, інтуїції, деякого “шостого чуття” в управлінському обліку й аналізі ніяк не обійтись. Особливо підкреслюють роль неформальних методів прийняття рішень у нестандартних ситуаціях американські фахівці з управління.

Список використаної літератури:

1. Горлов С. Аграрная сфера США: состояние и перспективы развития // АПК: экономика, управление. – 1999. – № 9. – С. 41.
2. Ильин В.Ю. Прогнозування розвитку та структуризації аграрних корпорацій // Міжнародний науково-практичний журнал “Економіка АПК”. – №9. 2008. – С. 50-57.
3. Мельник Л.Ю., Макаренко П.М. Концентрація виробництва в сільському господарстві: тенденції і перспективи // Економіка АПК. – 2002. – № 2. – С. 14-16.
4. Парсяк В.Н. Формування корпоративних відносин в системі малого підприємництва: Автореф. дис... д. е. н: 08.06.01 / ННЦ “Інститут аграрної економіки”. – К., 2004. – С. 1.
5. Соловьёв Н.Ф. О концентрации производства и размерах сельскохозяйственных предприятий // Вісник ХНАУ. Серія “Економіка АПК і природокористування”. – 2004. – № 8. – С. 10.

ТІТАРЕНКО Галина Борисівна. – кандидат економічних наук, доцент Державної академії статистики, обліку та аудиту